

בנות צלפחד נטלו ג' (139) חלקים בנחלה, בארץ ישראל: חלק אביהן שהיה עם יוצאי מצרים, וסבר האי תנא, "ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ" (140), ואף על פי שמתו כולם במדבר, מכל מקום, כשהתחלקה הארץ נחלקה לפי שמות יוצאי מצרים, ואילו היה לאחד מהם בן אחד, ולחברו עשרה בנים, יטול האחד כנגד עשרת בני חברו. ובגמרא יבואר יותר.

וכמו כן חלקו עם אחיו (141) של צלפחד **בנכסי חפר,** שאף הוא יצא ממצרים, והיה לו חלק בארץ. ובנות צלפחד נטלו חלק

אביהן שהיה לו בנכסי אביו. כמו שאמרנו לעיל, "כל הקודם בנחלה יוצאי יריכו קודמין".

וכן, כיון שהיה צלפחד בכור (142), ואילו היה חי, היה נוטל שני חלקים בנכסי חפר, בנותיו ירשו את זכותו לרשת חלקים אלו (143).

גמרא:

כאמור, במשנתנו תנן כמאן דאמר "ליוצאי ק"ז-א

ולכן תיקן את הגירסא, "אם גם הם יצאו ממצרים".

וכן מוכח כדבריו, דהא לקמן (ק"ז-ב, ד"ה ותרי) כתב הרשב"ם שבני חפר נכנסו לארץ ישראל. ואם כן ודאי שהיו פחות מבני עשרים ביציאתם ממצרים. ולא נטלו חלק מיוצאי מצרים. ודוק.

142. והא דכתיב בדברי הימים (א, פרק ז, טו) "ומכיר לקח אשה לחפים ולשפים ושם אחתו מעכה ושם השני צלפחד ותהינה לצלפחד בנות", לאו שני לאחים קאמר, דהא לא איירי לעיל באחים כלל, ואיכא למימר, דאגילעד קאי, ומאי שני? שני לגלעד, כלומר בן בנו. רשב"ם.

143. לכאורה קשה, דהא אין בכור נוטל בראוי כבמוחזק (כמו שיבואר להלן כג ב ושם), והרי, צלפחד עדיין לא ירש את נכסי אביו בשעת מותו, והוה ליה ראוי, והיאך בנותיו נטלו פי שנים?

ומבאר הרשב"ם, דין ראוי אינו אלא בנכסים שהמוריש לא זכה בהן בשעת מיתה, כגון, אילו חפר לא זכה בנכסי אביו בשעת מותו רק לאחר מכן, בנכסים אלו אין צלפחד בנו נוטל פי שנים.

139. אמנם לפי האמת, נטלו ארבעה חלקים, כמבואר בגמרא לקמן (ק"ז-ב) שהיה להם אחי אב שמת, ונטלו גם את חלקו.

אלא שמשנתינו באה להשמיע את החלקים שיש בהם חידוש. דמה שנטלו חלק אחי אביהן אינו חידוש, דכבר אשמועינן שבת הבן הרי היא במקום הבן לרשת את אחיו.

והכא אשמעינן ג' דינים, א. בת הבן יורשת עם האחים. ב. ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ. ג. ארץ ישראל מוחזקת היא ליוצאי מצרים ונטל בה בכור פי שנים. רשב"ם.

140. עיין ברשב"ם לקמן (ק"ז-ב, ד"ה לאלו ולאילו) ומבואר בדבריו דתנא דמתניתין יכול לסבור נמי כמאן דאמר "לאילו ולאילו נתחלקה הארץ", דאף לשיטתו נטלו ג' חלקים, דהא אית ליה נמי "ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ". עיין שם.

141. רשב"ם כתב, "דנטלו בניו חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים, לבד חלק עצמן, שגם הם יצאו ממצרים".

והקשה הרש"ש, מניין לרשב"ם שבני חפר (לבד מצלפחד עצמו) יצאו ממצרים?

מצרים נתחלקה הארץ".

הגמרא מביאה את המחלוקת בענין זה:

דתניא: רבי יאשיה אומר, ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ. כלומר, כשחלקו את הארץ לבאי הארץ, חלקוה לפי חשבון יוצאי מצרים. ומי מהם שהיה לו עתה בביאת הארץ בן אחד, נטל כל חלקו, ומי שהיו לו עשרה בנים לא נטלו כי אם חלק אביהם.

שנאמר במנין באי הארץ, "לשמות מנות אבותם" [כלומר אותן שנמנו ביציאת מצרים] **ינחלו**.

אלא מה אני מקיים, "לאלה תחלק הארץ בנחלה", דמשמע, לבאי הארץ נחלקה?

דרשינן: "לאלה", כאלה. שהם בני עשרים. להוציא את הטפלים שהם פחותים מעשרים שלא נטלו חלק בארץ בזכות עצמם, אלא בזכות מורישיהם בלבד. וכגון שהיה להם אב או אח שמתו בלא בנים אחרים.

אך רבי יונתן אומר: לבאי הארץ נתחלקה הארץ.

שנאמר במנין הנכנסים לארץ, "לאלה תחלק הארץ בנחלה".

אלא מה אני מקיים, "לשמות מנות אבותם ינחלו", דמשמע שיש לנו ללכת אחר יוצאי מצרים?

לומר לך, משונה נחלה זו מכל נחלות שבעולם. שכל נחלות שבעולם, חיון יורשין מתים. ובאן, מתים יורשין חיון.

דהיינו, אף שלבאי הארץ נחלקה הארץ, מכל מקום חוזרים ומחלקים אותה כפי יוצאי מצרים. כדלהלן.

ומבאר הברייתא, אמר רבי: אמשול לך משל למה הדבר דומה, לשני אחין כהנים, שהיו בעיר אחת. והתנו ביניהם לחלוק את התרומות שיבואו אליהם בשוה, לאחד יש לו בן אחד, ואחד יש לו שני בנים.

וחלכו לגורן, זה שיש לו בן אחד, נוטל חלק אחד. וזה שיש לו שני בנים, נוטל שני חלקים. ומחזירין אצל אביהן⁽¹⁴⁴⁾, וחוזרין וחולקין בשוה.

אף בחלוקת הארץ כך הוא: כגון ראובן ושמעון אחים, שיצאו ממצרים, לראובן עשרה בנים, ולשמעון בן אחד.

כשכנסו לארץ, נטלו בני ראובן עשרה

144. בבאור המשל, כתב רבינו גרשום, "משל לשני כהנים אחים, שעדיין לא חלקו בנכסי אביהם.

לאחד היה לו בן אחד, ולאחר היה לו שני בנים.

ומתו הללו שני אחים בגורן קודם שחלקו. זה שהיה לו בן אחד, נטל אותו בן חלק אחד בתרומה. וזה שהיו לו שני בנים נטלו ב' חלקים, ומחזירים אצל אביהם, ברשות אביהם, והואיל

אך בנכסים שהיו בשעת מות חפר, נוטל צלפחד פי שנים אף אם מת קודם לכן. ובנותיו יורשות זכות זו.

ובירושלמי מיתני לה מקרא, נאמר "משפט" לענין כפילה (דהיינו חלק הבכור שנוטל פי שנים), ונאמר "משפט" לענין חלק הפשוט, מה לענין פשיטה אתה רואה את הבן כאילו קיים ליטול פשיטת אביו, אף לענין כפילה אתה רואה את הבן כאילו קיים ליטול כפילת אביו.

כיון שדין חזרה לא נאמר אלא בשני אחים⁽¹⁴⁵⁾.

אך רבי שמעון בן אלעזר אומר: לאלו ולאלו ק"ז-ב נתחלקה הארץ. כדי לקיים שני מקראות הללו [לאלה תחלק], ו"לשמות מטות אבותם".

הא כיצד?

אם היה מיוצאי מצרים, ולא מבאי הארץ, כגון, ראובן שיצא ממצרים, ומת במדבר, והותיר אחריו בנים קטנים פחות מגיל עשרים, שאינם יכולים ליטול בכניסתם לארץ מחמת עצמם, נוטל חלקו עם יוצאי מצרים. ובניו יורשים חלק זה.

ואם היה מבאי הארץ ולא מיוצאי מצרים, כגון ראובן שהוליד בנים במצרים, ומת, ויצאו בניו ממצרים כשהיו פחות מגיל עשרים, וכשנכנסו לארץ היו בני עשרים, או במקרה שיצא ראובן ממצרים פחות מגיל עשרים, ומת במדבר, והשאיר אחריו בנים בני עשרים, נוטל חלקו עם באי הארץ. ואם

חלקים, ובני שמעון חלק אחד, וחזרו החלקים אצל ראובן ושמעון, וחילקום בשוה, וחזרו והורישו לבניהם, בני ראובן נטלו מחצית מאחד עשר החלקים, ובנו של שמעון נטל מחצית מאחד עשר החלקים.

ולפי זה, דורשים את שני הפסוקים, "לאלה תחלק הארץ", מלמדינו שיטול כל אחד חלק אחד. ו"לשמות מטות אבותם" מלמדינו, שיחזרו החלקים אצל הוריהם, ויחלקו ביניהם מה שנטלו בניהם כאילו ליוצאי מצרים נתחלקו.

ונפקא מינא בין מאן דאמר "ליוצאי מצרים" למאן דאמר "לבאי הארץ", בשניים שאינם אחים שיצאו ממצרים. ולאחד היו תשעה בנים, ולחברו בן אחד.

למאן דאמר "ליוצאי מצרים", נוטלים שניהם חלק שוה.

ולמאן דאמר "לבאי הארץ", זה יטול תשעה חלקים, וחברו חלק אחד.

ונפקא מינא בין מאן דאמר "ליוצאי מצרים" למאן דאמר "לבאי הארץ", במי שיצא ממצרים כשהיה בן עשרים, ומת במדבר, ובניו שנכנסו לארץ היו כולם טפלים, (דהיינו פחות מגיל עשרים), למאן דאמר "ליוצאי מצרים", היו נוטלים חלק אביהם, ולמאן דאמר "לבאי הארץ", לא היו נוטלים כלום.

וכן להיפך, אם יצאו ממצרים טפלים, ולא אבות, ונכנסו לארץ היו בני עשרים, או בניהם בני עשרים, למאן דאמר "לבאי הארץ", יטלו. ולמאן דאמר "ליוצאי מצרים", לא יטלו כלום. (ובדברי רבינו תם, עיין מהרש"א לקמן קיח"א).

והחזירום ברשות אביהם, קנאם אביהם ביחד בשוה, אע"פ שמתו, דומה כמו שיורשים מאביהם וחוזרים ומורשים אותם להם, וחולקים אותם בשוה, ומי שיש לו בן אחד, נוטל חלק ומחצה, ואותם שני בנים נוטלים אף הם חלק ומחצה".

145. על פי הרשב"ם והתוספות. אך דעת רבינו תם, דכשהבנים מחזירים לאבותיהם, כל אבות ישראל יחלקו בשוה.

(ועיין במסקנת התוספות, דאף לדעת רבינו תם לא יחלקו כל אבות ישראל ממש, אלא רק אבות ישראל שבאותו שבט. עיי"ש).